

Isz Amerikos.

Naujos porų persikėlimo tiesos. Kanadoj likosi dabar užgirtos naujos tiesos kaslink persikėlimo vyro su motere. Pagal naujas tiesas, jeigu kokai kanadietis, pasinaudodamas iš kitokių tiesų, dėl persikėlimo su savo pacia, pareitu į Suvienytas Wieszpatys, ten persikėję apsiwestu, tai sugrįžęs atgal į Kanadą bus sudarymas už daugpatystę. Taigi Kanados waldžios mat nepripažįsta persikėlimo Suvienytų Wieszpatysčių sudžių.

Žemes drebejimai ant Antilų salų.

Ant Mažų Antilų salų, Wiedurinė Amerikoje, siautė smarkus žemės drebejimai, kurie neįspasakytai daug prididė blėdies: daugelis žmonių likosi užmūstyti sugriuvusiose triobose. Žemės drebejimas traukėsi nuo salos Jamaica, Monserat, St. Kits, apėmė prancūziskas waldybas Martinie, ir Guadeloupe. Dugiasiai žmonių praūwo ant salos Guadeloupe. Wisos pardawinychios čia uždarytos, žmonės renkasi į bažnyčias.

Dideli ledai.

Meksike, apie Potosi, Rio Verde klonij, siautė smarki audra su ledais. Ledai buvo teip dideli, kad jie užmūšė daug žmonių; ant wienos tik farmos pasirodė 12 užmūstyti, isz wiso gi užmūstyti yra 41. Nupuolę ledai swėrė po 3 swarus. Jawai laukuose likosi su wisu isznaikinti.

Suarezstutas paczto kasierius.

St. Louis, Mo. Paczto kasierius, Hayes, likosi suarezstutas. Mat jis pasisawino sau 15,000 dol. paczto pinigų. Nedateklių pinigų kasoj užtemėjo pats inspektorius, Johnston ir atidawė Hayesą po sudu. Brolis suarezstuto kasieriaus sugrąžino tuojaus trukstancius pinigus, nežiurint wienok ant to, isz Washington atėjo isakymas atiduoti kaltininką po sudu.

Lynczawones.

Houston, Tex. Už užmūstyte, suaugimą dwiejų mergaizių ir už padegimą, likosi čia lynczuoti septyni negrai; lynczawo juos jų wientaučiai. Naktyj susirinko negrai ir užpuolė ant namų, kur buvo laikomi suimti kaltininkai, iszwėdė juos isz namų ir pakorė. Jie prisipažino, kad užmūšė negrą Daaielsą, jo podukrą ir dar wieną septynių metų mergaitę ir kad jas sužagė, kunus užmūstyti sukrūwė, apliejo kerosinu ir padegė drange su namais, tik kuną anos 7 metų mergaitę imetė į szulinį. Daniel mat turėjo užkawojęs wogtus daiktus ir jų tai užpuolikai pareikalawo, bet kad atiduoti ne norėjo, todėl ir užmūšė.

Balsi dinamito eksplozija.

Mieste San Salvador, republikoj, atsitiko smarki dinamito eksplozija, kuri wisą miestą dalį iszgriowė. Trys wėdiniai dinamito prikrauti waziawo Conception ul., wiena isz gražiausių miestų. Isz syk, nežinia kodėl, explodawo dinamitas sukratus ant wieno wėdinio ir nuo oro sudrebėjimo, tuojaus explodawo sukratus ir ant kitų. Namai ant tos ulyčios sugriuwę su wisuom, su žmonėmis ir su jų turtais. Wėžėjai teipogi likosi į szmetelius sudraskyti. Kiek žmonių prie to praūwo, dar tikrai nežinia, bet skaitlius praūwusių, turbūt, labai didelės.

Szimtmetinė paroda.

Nashville, Ten. 1 d. Gegužio likosi atidaryta szimtmetinė paroda wisokių Amerikos iszdirbių ir produktų. Ant atidengimo pribuwo ir prezidentas McKinley, kurisai, pats paspaudęs gūziką, ant syk paleido wisas ant parodos sugabentas masinas. Wiskas atsibuwo iszkilmingai, prie kanuolių szuwių.

Rjaurus piktadarys.

Isz St. Paul, Min. Laikrasztis "Dispatch" paduoda isz Larimore, N. D. į gyweningą farmerio Knute Hillstead atėjo jaunas wyrizskis, August Norman ir jis

prasžė į nakwynę. Naktyj atėjo jis prie Hillsteadienės miegstubės durų ir reikalawo, idant jį įjileistų, bet kad tojė užsikiszo duris ir neleido, piktadarys pažadėjo wisą szejimną iszpjauti, bet kad ir tas negelbėjo, paėmė jis britwą ir nuėjęs į waikų miegstubę, perpjowė wryiausiamjam sunui, 15 metų Petru Hillstead, kaklą. Ją padaręs, wėl sugrįžo prie moterizskės miegstubės, bet kad ta jo neįleido, jis nuėjo wėl pas waikus ir tokiu jau budu perpjowė kaklą 13 metų Tamoziaus, 11m. Adolfo ir 3 metų Oskaro. Atėjęs wėl prie durų, reikalawo įjileidimo ir žadėjo už tai palikti likusius dar du waiku. Motina, norėdama iszgelbėti sawo waikus, ant galo piktadarį įjileido ir jis čia jau atliko, ko norėjo. Du wryiausieji waikai dar gywi, bet turbūt turės mirti, dar jaunesnieje gi jau numirė. Adikęs sawo darbą, piktadarys sėdo ant arklio ir iszdumė; jis dar ne suimtas.

4 Iszgelbėti jurininkai.

Prancūziskas laivas "Amande" atkako į St. Pierre ir atgabeno keturis jurininkus nuo susidaujusio laivo "Vailant", kurisai 14 Balandžio likosi ledinių kalnų su wisu utruiszkintas. 21 jurininkas nuo jo susėdo į waltelę, bet 17 isz jų nuo bado ir szalczio pasimirė ir juos tai pasilikę iszmėtė į jures. Dabar iszgelbėti mito mėsą papjauto swans ir kraują jo gėrė, negalėdami wadens sugriebti. Iszgelbėti tur uszalusias kojas ir rankas ir jas reiks nupjauti. Su Vailantu pasikendo 30 jurininkų. Isz susėdusių į waltelę 21, į ketwirtą dieną pasimirė keturi jurininkai, ant rytojaus trys, toliaus szeszi ir keturi tą dieną, kada juos užtkio laivas "Amande" ir iszgelbėjo. Kapitonas Vailantolikosi ant laivo ir jis teipogi prigrė.

Airizskos merginos.

New Yorke, ant Ellis Island, laiwai atplaukė isz Europos, su wiena diena atgabeno 800 merginų isz Irlandijos ir kaip dabar atkakusos pesakojas, Gegužio mėnesį rengiasi atkakti keli tukstantai; ksdangi po Irlandiją praplito žinios, buk Amerikoje truksta merginų, o Irlandija galinti užganėdinti reikalawymą, kadangi joje merginų yra daugiaus negu reikia.

Isz merginos wyras.

Isz Indianopolis, raszo: Pas farmerį Jacobą, Crawfordo Co. neseniai atkako jaunas waikinas, gerai apsirėdęs ir prasžė suteikti jam kokį nors darbą. Prasžė jį teip karsztai, kad nors iszrodė gana silpnas, farmeris priėmė jį kaip wėžęją. Waikinas, pildė sawo darbą gana gerai, bet su kitais farmerio darbininkais ne draugawo, nuo jų laikėsi isztolo. Kiti darbininkai, nekėsdami wėžėjo, apskundė jį, kad jis turbūt persirėdėsi merginą; ant to apskundimo jis ir likosi suarezstutas. Pasirodė, kad apskundimas buvo teisingas. Į sudą atėjo jau jis moterizskuose drabužuose ir papasakojo, kad tėwais jos gywena Quinimonte, W. Va. ir yra gana turtin-gais, bet norėjo jį priwersti tektėi už nekenciamo wyrizskio. Todėl tai jį ir apleidė tėw namus ir išmirti jos nesuėktu, persirėdė už waiką. Prawardė jos Emma Ward, tur 17 metų; ji labai daili.

Wetros ant azero Michigan.

30 Balandžio, ant azero Michigan, apie Sheboygan, Wis. siautė smarkios audros ir wėtros, laikė kurių susidaužė keletas laiwų. Laiwas Locant isz Chicagos, susidaužė ties Two River; žmonis pasisekė iszgelbėti, bet užstatai prikwowimas praūwo. Netoli Sheboygan susidaužė laiwais Wpolin; jurininkus nuo jo iszgelbėjo. Netoli Port-Washington paskendė laiwais nežinomo wardo su wisuom, kas ant jo buvo, taigi ir su žmonėmis.

Twanai.

GUTHRIE, OKLA. Cottonwood klonij dar paskutinę pereinimo dieną daug žmonių nuo twano pasislėpusių ant medžių ir ant nunesztų triobų stogų laukė pagelbos; daugelis wienok pasislėpusių ant medžių, turbūt, naktyj

užsuode, nupuolė į wandenį ir prigrė. Wisoj klonij, ant kelių mylių ploto, yra apie 2000 žmonių neturintųjų pastogės, nė mais-to. Ant laimės wienok, wanduo jau pradeda mašintiesi ir todėl jau ir gelbėti sulipusius ant medžių yra lengwias. Negalima įspėti, kiek čia žmonių praūwo; nuolatai patinka prigrėliū kunus plaukinėjancius ant wandens. Daugelį nunesztų triobų neszoja wilys; turbūt jų widuryj yra teipogi prigrėliū, kurie nespejo iszsigelbėti.

St. Louis. Upė Mississippi wėl pasikėlė ant 1 pėdos; wanduo dar kyla wis angstytn, kadangi subėgo jis čia isz Missourės. Oltowen, netoli Alexandria, Mo. stowi dabar wos trys namai, kitus nunesz wanduo.

Gaisrai.

Indianopolis. Užsidegė čia drabužių krautuwė "When", ant Pennsylvanias ul. Ugnagesiai atsidarė isz pats pradžių ir wirsztiniuose gywenuose ugnį apstabdė. Szeszi ugnagesiai prie gesinimo sunkiai apdegė ir apmirė nuo dumų; pasisekė juos isztraukti, bet trys isz jų teip sunkiai yra apdegę, kad nuo to turės mirti. Terp apdegusių yra ir ugnagesių wirsztininkas.

MARION, ILL. Paskutinę Balandžio dieną bewek su wisu iszdegė miestelis Cuttersville. Bewek wisos krautuwės ir pardawinychios sudėgė; iszliko wos keliolika namų. Wertę sudėgusių taworų 35 krautuwėse skaito ant 100 000 dol.

PITTSBURG, PA. Sudėgė čia su wisu dideli kolonijalizskų taworų krautuwė prie Liberty ul. Jenkino & Co. Apart to, iszdegė dvi pardawinychių prie Pensylvanija ir Liberty ul. Blėdį ugnies padarytą skaito ant 3 milijonų doliarų.

Milwaukee sudėgė Schmidt hotelis, kuriame gyweno italijonys. 20 žmonių apmirė nuo dumų, bet pasisekė juos isztraukti isz degancios triobos. Daugelio čia apsigywenusių žmonių ne gal surasti, bet daugelį iszgelbėjo; terp iszgelbėti yra ir sunkiai apdegę.

SHARON, PA. Iszdegė čia turtinčiausia miesto dalis; sudegė 14 didelių krautuwų su wisuom, kas jose buvo, ne skaitant mažesnių triobų.

Nelaimės ant geležinkelio.

OLFAID, N. C. Susimuszė netoli nuo čia du geležinkelio trukiai; penki wagonai susidaužė; wieną pasażierių prie to užmūšė, o trys yra labai pawojingai apkulti.

SEADIA, Kas. Pasażierinis geležinkelio trukis perwaziawo Merg Petersonienę ir ketwėrtą jos waikų. Du waikai likosi ant wietos užmūstyti, dwiem likusiems ratui nupjowė kojas; motinai gi ranką.

PADUCAH, KY. Netoli Boaz stacijas, Ky., dėl iszklypusių szėnių, atsitiko nelaimė su trukių Illinois Central geležinkelio; prie to septyni pasażieriai likosi, sunkiai sužeisti.

DETROITE, Mich. Likosi iszduotas padawadyjimas, pagal kurį, kiekwienas turi tiesą sumti pardawinėjanti maisztus walgio produktus, kaip antai: pieną, swištą ir t. t. ir atiduoti kaltininką po sudu, kasztus prowos apmokės miestas.

Du finlandiečiai: Erickson ir Mee, kastynės Burke, netoli Duluth, Min., likosi užgriuwusios žemės szaftoj užberti. Kada juos atkasė, buvo jau negywi. Tuom tarpu kastynės likosi su wisu uždarytos.

Su Wienyose Wieszpatystėse Sziaurinės Amerikos iszeina isz wiso 17200 laikraszių, isz kurių 2200 kasdieninių ir 15000 kasnedėlinių. Apart laikraszių angliskų kalboj, iszeina čia laikraszių 23 wisokiose kalbose.

Ne rulyk tabako ir nespaudyk, nes tai trumpina tawo amžį.

Jeigu nori atsiųsti nuo tabako ant wadens ir pasauti aweliu, twirui ir sylingu, ink gydyk-las wadinasas NO-TO-BAC, kurie perdirba slip-us smolus in twiras. Daugelis kurie pamozė salias gydyklas, in desimtis dienų jau swėrė de-simtis swaro wiesas. Apie 600 000 žmonių tapo iszgydyti. Pirk NO-TO-BAC nuo swas apsin-kojusiu, su wianadžia, už 60c, arba už \$1.00. Ap-skrasyti ir prašyti gauti čia, Penney's, Sterling Remedy Co., Chicago, arba New York.

Isz darbo lauko.

¶ Pereitą sanwaite Suwienyose Wieszpatystėse atsitiko 237 nusibankrutinimai; Kanadoj 40; pereitų metų, tą pačią sanwaite, buvo jų: Suwienyose Wieszpatystėse 238, Kanadoj gi 31. Duno agentura garsina, kad tulose darbo dalyse užtemytinas yra mažas pagerėjimas, bet apskritai imant, tas pasigerinimas dar neugandinant. Bankų operacijos wiskiuose miestuose pereitą sanwaite pasikėlė ant 21%, sulyginant su pereitais metais, bet ir tas pasikėlymas Suwienyose Wieszpatystėse buvo tik 13,2%. Chicagoj gi ne tik kad nepasikėlė, bet prieszingai, sumažėjo ant 12,3%.

¶ SPRINGFIELD, ILL. Kalnakasiai kastynių Gartslela, Murphysboro, atsisaukė į szeto santikos komisiją ir pra-zo jos isik-simio į jų nesutikimus su darb-dawiais. Darbininkai skundžiasi, kad kastynių sawojikai numazino jų uždabirį ant 10% ir per tai uždabirbis teip sumažėjo, kad jie nē gal iszmisti.

¶ Chicagoj sztraikas darbinų kirbančių prie statymo triobų, juo toliaus, juo platesnų už ima dirw. Plumberiai atsisakė pasiduoti nusprendimui santikos komiteto ir pakels teipogi sztraiką.

¶ BUFFALO, N. Y. Molderiai prigulinti į unijas liejinyčioj Snow Steam Pump Co. paliowė dirbę, kadangi kompanija, ant jų reikalawymo, ne norėjo prasalin-ti darbinų neprigulincijų į uni-jas.

¶ BOSTON, Mas. Bacon Paper Co. dirbtuwės likosi uždarytos. Kompanija turėjo užtektinai reikalawymų, tik truko jai pinigų ant bėgancijų reikalų, todėl ir su wisu turėjo paliauti darbą.

¶ MILWAUKEE. 400 murinųj ir teip darbinųj prie triobų statymo, pakėlė sztraiką; murininkai reikalauja po 40c. už walandų darbą; kiti gi darbininkai po 23c.

¶ PEORIA, ILL. Plumberių pagelbininkai paliowė dirbę. Reikalauja jie 8 walandų darbo, prie tokio užmokėsio, kokį gauna dirbdami dabar 9 walandus.

¶ PITTSBURG, PA. Rengia čia sztraiką darbininkai wisų langams stiklo dirbtuwų.

ISZ Lietuwiszku dirwu AMERIKO.

Emigranto namo reikaluose.

Apie musų emigrantų namų reikalus jau daug buvo raszyta po laikraszius. Kad atkak čia lietuwiai reikalauja pagelbos, užtenka atsilankyti į Ellis Island, o tankiai galima matyti lietuwius aszaras liejančius. Sztai neseniai asz pats ma-ziaus wieną moterizską su mažais waikučiais, kuri wadawo pas sawo wyrą, bet pametė jo adresą, pinigų gi turėjo wos 3 d. 20c. Žmona aszaras liejo, žemę graužė, bet negalėjo nieko prisizaukti. Ant galo, ant jos laimės, užtemėjo ją wienas atėjęs čia anglionis ir dažinojės apie priežastį jos aszary, priešo prie kontroleriaus ir pasakė, kad jis ją paima, kol wyras ne atsisauks; apėdė ją ir waikus, duoda walgi ir gyweni-mą. Antrasz to anglionies yra sztaisi: JOHN KELLY, GREAT NEAK, L. I. Jeigu kas žino apie jos wyrą, tegul jam praneza. Moterizskė ta yra Elzė Kubilienė, wyras gi jos, Jonas Kubilius, gywena N. Humsher R. I.

Nuo tokių nelaimių galėtu musų žmonis apsaugoti tik emigrantų namas, bet kad ant jo užlaikymo reikia daug pinigų, o aukos plaukia labai palengwa, tai gal ir metai pereiti, kol namus sulauksime, o čia musų žmonės nuolatai pagelbos reikalauja. Man rodosi, kad kol sulauksime emigrantų namo, tuom tarpu reikia iszdirbti pas emigrantų užweizdos komisiurų popieras ant laikų agento, kurisai galėtu gelbėti kaip galėdamas ateiwius; paimta juos isz Ellis Island, isz syk galėtų patalpinti pas gimines, o kas giminių New Yorke ne turi, tai

žinotu jau kur tokį patalpinti ir kaip suszelpti. Emigrantų namų jų daugelis tautų neturi; ne turi jų nė wokiečiai, nė italijonys, nė airiai, bet užtai wisi turi agentus, kurie paima atkakusius čia wientaučius ir jeigu kas reikalauja paszelpos, tai jį ir suszelpia. Tuom tarpu nė wokiečių, nė airių ne gražina atgal, kadangi kiekwienas isz jų keliauja gerai apsirokawę ir žino, kur keliauja ir jie paprastai wis turi pinigų; italijonų rods gražina daugiaus negu lietuwų, bet jų per mėnesį tiek atkanka, kiek musizskų per metus. Taigi rodosi, kad kol galėsime rengti emigrantų namą, tuom tarpu priderėtų pasirūpinti nors apie agentą. Iszdirbimu popierų dėl agentų galėtu užsimti kunigas Žindzius.

Asz čia paduodu sawo nuomones. Kaip ant jų žiuri musų laikraszečiai?

Petras M. Abratis.

Tewynės Mylėtojų Draugystė ir Paryžiaus "Želmuo".

"Vienybė" patalpino rasztą isz Paryžiaus, kuriame p. F. Z. praneza, buk esanti ten lietuwizskai—lenkizska draugystė "Želmuo", nori pristoti prie užidėjusios Amerikoje "Tewynės Mylėtojų Draugystės". Tokiai pristojimas rods galėtų materijalizskai pakelti musų draugystę, bet čia ar wiena ar kita isz jų draugysčių turėtų iszsidėdėti dalies sawo mierių. Paryžiaus "Želmens" draugystė, pasimirus Akelewycziui, bewek nuždė sawo lietuwizskumą ir priėmė už mierį supažindyti ir artinti lietuwius su lenkais; toks mieris buvo ir paskutinio nuo tos draugystės patilpusio "Zgodoj" raszo jos sanario, D-ro Gerszinskio. Mieris gi "Tewynės Mylėtojų Draugystės" yra pakelti dwiasią tewynės lietuwų. Mes nepriesztaurajume priesz susitaikymą su lenkais, jis kartais gal but abiem pusėm naudingas, jeigu toksai susitaikymas buty galimas, bet wisgi, mums rodosi, reikalingas ir artimesnis yra pakėlymas dwiasios, tautizsko supratimo ir apszwietimo terp brolių Lietuwų. Kol to nepadarysime, sunkų kas nors atlikti. Tę, ką "Želmuo" stato ant pirmos wietos, tas pas mus stowi ant antros, o wėl ką mes laikome už pirmutinį, "Želmens" sanariai gal statyti ant antros wietos. Todėl reikalingas pirma susitaikymas, o jau paskui galima kalbėti apie susilieimą į kruwų jų draugyszių.

REKLYS.

Isz Utica, N. J.

Su darbais čia prastai, ypacz krauciai dideli kencia wargai; labai sunkų gauti darbą swiežiai atkakusiam. Apsigywenę čia lietuwiai nori pasitraukti kuniga ant iszklausymo welykinės iszapadinties. Lenkai kuniga turi į je kalbina lietuwius statyti isz wien bažnyčią, bet tas, turbūt, nepasiseks, kadangi lietuwiai, ant tokio susiwenyimo su lenkais, wisada negerali ant galo iszejo; lenkai su lietuwiais biocziulauja, kol reikalingi lietuwų pinigai, bet kaip tik tų jau nereikia, stengiasi lietuwius iszwaryti.

I. W. W.

Lietuwiai plėszikai.

SHEWANDOAH, PA. Koksi John Hall, pereitos subatos wakare buvo ant mitingo. Pasibaigus mitingui, eidamas namon, patiko du darbininkus, kurie prasžė praszelpos. Žmogus juos suszelpė, kiek galėjo, bet darbininkai tuom nepasiganėdino, sumuszė szelpęją, nugabeno ant geležinkelio rėlių, kur jam trukis abj kukierto; iszkraustė kieszonių ir radę 40 dol. ir laikrodėlį, wisą paėmė. Užpuolikai tie buvo lietuwiai. Gėda, labai dideli gėda, kad lietuwiai teip ne gražiai elgiaisi.

REKLYS.

Isz Utica, N. J.

Su darbais čia prastai, ypacz krauciai dideli kencia wargai; labai sunkų gauti darbą swiežiai atkakusiam. Apsigywenę čia lietuwiai nori pasitraukti kuniga ant iszklausymo welykinės iszapadinties. Lenkai kuniga turi į je kalbina lietuwius statyti isz wien bažnyčią, bet tas, turbūt, nepasiseks, kadangi lietuwiai, ant tokio susiwenyimo su lenkais, wisada negerali ant galo iszejo; lenkai su lietuwiais biocziulauja, kol reikalingi lietuwų pinigai, bet kaip tik tų jau nereikia, stengiasi lietuwius iszwaryti.

I. W. W.

Nuo kilpos paltuosuotas.

Nuo pereito meto, Wilkesbarre kaliny laikė lietuwį Žemaitį, kurisai isz pradžių buvo ant nugabinimo nuspręstas už užmūstymą teipogi lietuwio, Jakszečio. Prowa ta wienok likosi antru kartu sudo peržiūrėta ir kaip dabar praneza "Vienybė", sudas su wisu Žemaitį paliuosuotą, rado jį nekaltu.

Žemdarbystė Anglijoj.

Turtingumas Anglijos remiasi ne ant žemės waisių, bet ant iszdirbystės: daugybę sawo iszdirbimų jį gabena į swetimus krasztus, bet užtai per mažai turi duonos ant gywentojų maisto. Laikė sandaros, tas ne atsiliepia wodin-gai, bet užgimus karei, Anglija galėtų atsirasti kaipo twirtynę priesų apgulta, kurią galima priwersti pasiduoti perkertant atgabenią maisto. Anglijos kapit-talai apwersti ant pakėlimo iszdirbystės, bet už tai apleista yra žemdarbystė. Žemės plotai yra sawaszčia mažo skaitliaus sawinų, kurie negal wisų plotų apdirbti, todėl daugumą užlaiko kaipo piewas.

Anglija reikalauja kas metą wisokių jawų 29500000 kwarterių, isz to: 21 milijoną pasirgabena isz Maskolijos, Suwienytų Wieszpatysčių Sziaurinės Amerikos ir Nesutikimus ir tik 4 milijonus isz anglizskų waldybų: Indijų, Australijos ir Kanados ir likusius, taigi 4500000 kwarterių produkuoja namieje. Su kitais walgio produktais, kaip antai su awiestu, mėsa, kiausziniais, yra dar niekiaus. Stoka duonos, laik Napoleono karių 1812m., pagim-dė maisztus Anglijoj; užstojus karei priwežimas duonos į Angli-ją isz Europos turėtų apsiesti; produkciija Amerikos ne galėtu užganėdinti wisų gywentojų reikalų. Taigi badas turėtų sukelti dar didesnius maisztus negu jie buvo 1812m., nes dabar skaitlius gywentojų perėjo jau dwigubą skaitlių tsyk buwusio.

Sukrowimai grudy Anglijos krautuwėse 1 d. Sausio szų metų siekė wos 2133000 kwarterų, taigi isz wiso wos tiek, kiek galėtu užtekti ant wieno mėnesio. Tokiu budu pasirodo, kad užkilus karei Anglija ne galėtu juos ilgai testti, kadangi jai pri-truktų maisto namieje. Prasi-dę kare jai jau ne laikas buty rupintiesi apie parsigabenimą maisto isz swetur, nes tą galėtu stabdyti prieszas ir per tai walgio produktai teip pabrangtu, kad beturcziai ne galėtu jų nusipirkti ir raudui prireiktu maintini ne tik kariaunę, bet 39000000 Anglijos gywentojų. Ant apsaugojimo kraszo nuo pawojaus, anglizski patrijotai reikalauja pakėlymo žemdarbystės ir pagerinimo žemdarbių padėjimo, apgywimo ir jų reikalų ant tiek jau, kaip wiesz patystė saugoja reikalus iszdirbystės ir prekystos.

Kiek kasztawo karės antros pusės szlo amžiaus?

Kad karė daug kasztuoja, tą žino kiekwienas. Antroje pusėje szlo amžiaus buvo diktai karių, juos wedanczioms jas tautoms kasztawo 90420000000 frankų ir 2230000 užmūstyti musziuose kareiwų, neskaitant jau tų, kurie paskui nuo paszwymų arba nuo ligų pasimirė. Teip antai: Sewasopolinėj karėj, per tris metus juos traukimosi, užmūstyti musziuose kareiwų buvo 750 000; kasztawo gi ji 7000000000 frankų. Karė už iszliuosawimą Italijos nuo Austrijos, 1859m., kasztawo 45000 užmūstyti kareiwų ir 1500000000 frankų. Karėj Danijos su Prusais, 1864m., užmūstyti kareiwų buvo 5000; kasztawo gi ji 170000000 frankų. Naminėj karėj Amerikos, taigi sznaurinių su pietiniais sztetais, 1863m., praūwo 800000 kareiwų; kasztawo gi ji 13000000000 frankų. Karėj Austrijos su Prusais, 1866m., praūwo: musziuose 45000 kareiwų; kasztawo gi ji 1500000000 fr. Karės prancūzų Meksike ir Rytinėse Indijose kasztawo 65000 užmūstyti kareiwų ir 1200000000 fr; karė prancūzų su prusais, 1870—1871m. 220000 užmūstyti ir 15000000000 fr. Karė Maskolijos su Turkija, 1877m. wien Maskolija kasztawo 1000000 kareiwų ir 5000000000 fr. Karė bulgarų su serbais ir su turkais 200000 užmūstyti ir 2 000000000 frankų. Karės Anglijos pietinėj Afrikėj ir Afganis-tane kasztawo 100000 žmonių ir 50000000 frankų. Čia neprikaityti isznaikinti neimanczių karės dalywom gywentojų tur-tai, apsištojusi dėl karės prekyba ir iszdirbystė. Kokį wienok žmonių naudą atgabeno tos karės? Toli ne tokia, kiek jos kasztawo.

Pasidauginimas beprocių Anglijoj.

Anglijoj, tam tyczia parengta komisija apgarsino sawo isztirti-mus apie pasidauginimą beprocių; skaitlius jų pasku-tiniosse laikuose pasidauginio ne tik Anglijoj, bet ir kituose krasztuose. 1856m. Anglijoj ir Walioj buvo 36762 beprocziai; 1896m. buwo jų jau 96446. Taigi skait-lius jų pasikėlė nuo 8,67 ant 31, 28 ant kiekwieno 10000 gywen-tojų. Ypacz žymus tisi pasidididimas terp beturczų, kur skaitlius beprocių pakilo nuo 15, 95 ant 28, 44 ant kiekwieno 10 000 gywentojų. Komisija wienok aizskina, kad toksai newa didelis pasidididimas wien teip iszradė ant pirmo pažwilio, isz tikro gi jis terp turtingesniųjų luomų bewiek ne pakilo. Priežastis dabartinio didesnio skaitliaus, pagal tą komisiją, yra ta, kad szgiedien, pakilus mokslui, geriaus moka atskirti žmogų pilno proto nuo beprocių; seniaus, paweiks-lan, idiotai budawo namieje, jų ne priimdawo į beprocių namus, yra ir kitokios beprotystės weisles, ant kurių seniaus su wisu nežurdawo Seniaus beprocių namų buwo ne daug, taigi į juos ne wisi patilp-dawo, todėl ir tikri beprocziai pasislėpdawo nuo kontrolės. Da-bar žymus isz tikro pasidididimas beprocių yra tik terp beturczų, terp darbinų; čia žymiai pa-kilo skaitlius beprocių nuo gir-tuoklystės. Sankus padėjimas, wargai, kokius kencia darbininkas, mat atsiliepia ant jų smegenų. Jeigu Anglijos darbininkas gir-tuokliauja, tai todėl, kad jam ne-ūštenka turtų ant geresnių pasi-tyti siekė wos 2133000 kwarterų, taigi isz wiso wos tiek, kiek galėtu užtekti ant wieno mėnesio. Tokiu budu pasirodo, kad užkilus karei Anglija ne galėtu juos ilgai testti, kadangi jai pri-truktų maisto namieje. Prasi-dę kare jai jau ne laikas buty rupintiesi apie parsigabenimą maisto isz swetur, nes tą galėtu stabdyti prieszas ir per tai walgio produktai teip pabrangtu, kad beturcziai ne galėtu jų nusipirkti ir raudui prireiktu maintini ne tik kariaunę, bet 39000000 Anglijos gywentojų. Ant apsaugojimo kraszo nuo pawojaus, anglizski patrijotai reikalauja pakėlymo žemdarbystės ir pagerinimo žemdarbių padėjimo, apgywimo ir jų reikalų ant tiek jau, kaip wiesz patystė saugoja reikalus iszdirbystės ir prekystos.

Kaip isz mažo pasidaro swarbus daiktai?

Belgijos sostapielė, mieste Bruxelles, wisiems lankantiems mokslaines waikams buwo isaky-ta wisokius rastus, einant namon arba į moksliu, blekės žmotus, blekines, szmotus cinkinės popie-ros, paimti nuo ulyčios ir atneszti mokintojui. Tokiu budu, pradinių mokslineių mokintiniai, tik per tris bertainius 1895 m., taigi nuo Sausio iki Spalio mėnesiui, surinko 1925 swarų wisokių besiwojanczių ant ulyčios iszmetų, ksp tai: kapselių nuo stiklinių, cinkinės popieros, dežučių. Mokslineių užweizda tuos daiktus pardawė ir gautų pi-nigų užteko ant wisizsko aprė-dymo 500 beturczų waikus; 90 serganczių waikų ant wasaros is-siuntė ant szwiežio oro ant kaimo ir dar likosi diktai pinigų

Patįdystės Europoj.

Kaip girtuoklystė, taip ir patįdystė, visose Europos wiespatystėse kas metas didinasi ir rodosi, kad girtuoklystė su patįdystėmis turi susirizimą, kadangi ant kiek wiena iš tų žmonių ligų pakilo, ant tiek pakilo ir antra. Dabar Europoj per metus atsitinka net 60000 patįdystęčių ir tai tokių, kurios likosi gerai isztirtos; daugelis gi patįdystęčių ir tai bewiek dasyk didesnis skaitlius negu susektų, paprastai pasilėpia nuo statistikos. Iš 60000 patįdystęčių: 2000 jų atsitinka tarp waikų. Daugiausiai waikų nusiūdo tarp amatinių; ypacz gi tarp smatnių mokintinių; tas parodo, kad meistarai amatininkai ne geriausi mokintojai ir kad jų neteisingumas skaudžiai atsiliepa ant waikų jiems ant mokinio pawestų, isz kurių daugelis, negalėdami kęsti nuolatinių nubaudimų, welyja pats nusiūdyti; žadosi gi pa prastai dorenei, taigi geresnei. Atsitinka teipogi patįdystės ir tarp mokslainių mokintinių; Maskolijoj jų buwa gana daug; gimdo jas nepasisekimai prie egzaminų, o kaip kada, tokios jau priežastys, kokias gimdo patįdystės tarp amatų mokintinių. Tarp suaugusių gi daugiausiai patįdystęčių gimdo girtuoklystė, kuri, tiesiog sakant, naikina žmonių wisų apszwiestų krasztų labiaus už smarkiausią marę.

Isz wisur.

Maskolizskas laikrasztis, "Rusky Trud", praneša apie szitkį atsitikimą, kurisai geriausiai parodo apszwietimą maskolizskų twarkos dabotojų, taigi policijantų. Peterburgo popai apskundė wieną isz maskolizskų sektantų (atpuolusį nuo stacziatikystės į atskirą sektą) už paltinimą netikro tikėjimo ir reikalawo, idant jis butų isz Peterburgo iszwytas. Policijos wirszinjkas paszaukė apskustąjį ir isakė jam kraustyties isz miesto. Apskustasis teisinis, kad jis neplatina nė jokio netikro tikėjimo, tik aiskina tamsuoliams Ewangelijos žodžius.

— Kam jus kizatsė įne sawo darbą, atsakė policijos wirszinjkas, Ewangeliją aiskina juk popai?

Ant to apeskustasis atsiliepė, kad nors popai tą ir daro, bet turbūt negerai, jeigu žmonės Ewangelijos ne supranta ir ant patwirtinimo sawo žodžių, už manė paklausti kokią nors policijanto: už ką Christus kentėjo?

Tas užmanymas pasirodė policijos wirszinjkiui gana žingeidus. Paszaukė jis į sawo kancelariją pirmą patiktą policijantą ir uždawė jam tą klausymą. Paklaustas twarkos dabotojas isz syk tyli paraudowęs, bet ant paantrinto užklausymo atkrito: "už Diewo motiną ir už jus mylistą".

Į Odesos miesto ligonbutį atkako dabar tirinėtojų komisija, ir susekė baisesis u ligoniais ligonbucio užweizetojų darbus. Jie ligonius, wieton gydyti, tiesiog kankino: mužė, badu mario, sodino į sruotomsiszkastą duobę ant sanwaitės ir kaip kada ant ilgias; jeigu ligoniai ne norėjo klausyti, tai felceriai juos surisę į duobę imetė. Pasirodė teipogi, kad administracija niekada ne ekalbė ligonių drabužių ir tankiai mantelii po pasimirusių nuo limpančių ligų patekdawo szwiečiai atėjusiems. Wisa bewiek ligonbucio užweizda buwo felceriams pawesta, kurie wogė wisą, ką tik galejo. Pagal suraszę, tarnų buwo dasyk daugias negu jų isztikro buwo, taigi miestae duodawo pinigų ir ant ne esanczių. Kagi czia weikę gydyltoji, jeigu toki bjaurus darbai atsitiktų galejo ir nieks apie juos nežinojo, tik isz netyczyji policija susekė?

Ant lauko kaimo Szczytnauk, netoli miesto Breslau, Prusų provincijoj Szezijoj, naktį užsidegė ant lauko sukrautas szieno kugis, kuriame buwo keli tukstancziiai centnerių szieno; užsidegė jis isz syk trijose wietose. Subėg ant gesinimo žmonės pamatė ant dar nedegenczių szono iszkastas olas; suprato, kad jose miega nuo szalczio isikase žmo-

nės. Pradėjo rėkauti ir szaukti ir pertai prikėlė 20 miegenczių žmonių. Ant wieno isz pakilusų užsidegė jau drabužiai ir tasiai gan sunkiai apdegė taip, kad ji reikėjo gabenti į ligonbutį. Keli giliaus isikase užtroško nuo dumų. Ugnį užkretė czia pats samirinkę ant nakwynės walkiozai.

Berlyne pasiekė nelaimė wieną jauną iszradėją, Szporę. Iszrado jis prietaisą nusileisti nuo augsztybių ant žemės. Darė bandawones su sawo iszradimu: prisirizo wirwų prie diržo, prie kito jos galo buwo pritwirtinta jo iszrasta prietaisą. Szoko drąsiai nuo trečiųjų lybų per langą ant ulyczios. Keturis syk pasisekė gerai, bet penktas szokis buwo nelsaimingas. Penktą kartą beszkokant wirwų truko ir Szpor puolė ant akmenų galwa žemyn. Pakėlė jį ir nugabeno į ligonbutį, kur daktarai persitikirino, kad apart kitų užgawimų, turį jis suskilusią galwą. Mažai yra wilies jį nuo myrio iszgeltėti.

Peterburge, jaunas urėdnikas, apsigywenęs ant Rygos ulyczios, iszsiuntęs isz namų tarnaitę su waikais, pasiwadino sawo jauną paczią į miegstubę ir ten ją pajpłowė ir atlikęs su paczia, su tuom pacziu peiliu pasipłowė ir pats. Priežastis to buwo ta, kad wyras nužiurėjo, buk jo pati įsimylėjusi į jauną studentą, kurisai kaipo mokintojas jo sunaus, pas juos gywena. Tasia isztikro, pamatęs pajpłowę sawo numylėtinę, bandė pats pasipjauti, tik jam isz nagų policijantai peilį iszweržė. Taigi, turbūt, tame nužiurėjime buwo kiek teisybės.

Kijewo gubernijoj, netoli Szmarajewkos, užsidegė puikių brangių weislinių arklių arklinyccios, užlaikomos grafienės Brankienės. Arklinyccios buwo daugiasiai isz medžio, todėl užligimus ugnelei, gaisras umai apėmė wisas triobas. Arkliai buwo brangus, daugias kaip po tukstantų rublių wienas, ir tų tai suidegė 130; apart arklių, suidegė ir 40 weislinių galwijų. Blydys ugnies padarytos labai didelės: suidegė triobos, gywuliai ir paszaras. Ugnis užimė ant syk keliose wietose ir tai, kaip mena, nuo padegimo.

Girtuoklystė Belgijoj pasakytai iszsiplatino. Ant 6 milijonų gywentojų Belgijoj yra 115 104 degtinės pardawinycczių. Spirito sunaudoja belgijonys 700000000 kwortų per metus; isz wiso ant swaiginauczių gėrynių iszleidžia po 1800000 frankų kas diena, taigi iszpuls per metus 650 milijonų frankų. Tiek turbūt ne musizskiai ne neiszergeria. Kas metą miršta czia nuo girtuoklystės 25000 žmonių. Krasztos sostapielį, mieste Bruxelles, 80% wisų myrų paeina nuo girtuoklystės.

Netoli Aberdeen, Szkotijoj, ant jurių susimuszė du laiwai: "Girnigoe" ir "Collynei", prie ko psekutiniis pakendo. Ant "Collynei" buwo kapitonas, jo moteris, 2 waikų ir 8 jurinikai. Kapitonas apjuosė sawo waikus su apsaugojimo nuo paskendimo diržais, moterį paėmė į glėbį ir laukė, kada laivas pradės skęsti; tuom tarpu smarki wlinis parweržė isz glėbio kapitono paczią; ji patį isztraukė laiwas "Girnigoe", bet moteris, 2 waikų ir 8 jurinikai prigėrė.

Maskolizskas randas nepriklankus dabar grekonėms ir per tą sawo nepriklankumą Maskolija žudo itekmę tarp sawo wientikių ne tik Grekijoj, bet ir kituose Balkanų pussalio krasztuose stacziatikų apgywentuose; bet už tai daugumas apszwiestų maskolių pritaria grekonėms. Isz miesto Tifliso mokslainių iszbėgo 10 mokintinių, kurie norėjo, kaipo luosnoriai keliauti ant Kretos ir miztesies su turkais. Nabagus wienok suėmė Batume ir sugrąžino atgal į Tiflę.

Ant salos Kipro, prie Turkijos rubežių, mieste Tamagusta, laike diemaldystos explodawo tycczia į bažnyczią imesta dinamitinė bomba. 30 susirinkusių į bažnyczią ant maldos žmonių likosi užmuszty ir daug yra sužeisty. Bomba tą tycczia imetė czia turkai. Kelis turkus, emusius dalywumą toj piktadarystoj, policija suaraszawo.

Kijewe, policija suėmė 500 uniwersiteto studentų ir keles deszimtis jaunų merginų, bet paskui, iszėmus keliolikos, kitus paleido. Studentai žat reogėsi užpikiti diemaldystą už auką maskolizsko caro teisingumo, studente Peterburgo moteriszkių akademiszkių kursų. Wietową, kurią kalinių suzagė žandarų aficieras ir ji užtai paskui pati nusizudė.

Antszezų sziauczių, wažiuojanczių su taworais isz Kaliszo (Lenkijoj) ant jonarko į miestą Turką, užpuolė penki pleszikai ir isz syk, iszitraukę peilius, pradėjo sziauczius pajastyti; tris isz jų pajpłowė, kiti gi trys pabėgo. Užpuolikai mat buwo gori sziauczių pažystami, todėl bijodami, idant neiszdutu, stengėsi juos pajpłowė. Wieną isz užpuolikių jau policija suėmė.

Maskolijoj, taip kaip ir Amerikoj, kaip kur szį pawasarį užimė dideli twanai. Pusė mies-to Penzos wandens udlieba, bėgantui nuo czia geležinkelio linija wandens iszgriauta, kurisai pagadino kelio pyimus. Miesto aplinkinė placzią užtwino. Ties Jaroslawu, Wolga teipogi užtwino. Maskolijoj szio pawasario twanai daug pridrido blydies.

Paryžiuj buwo parengtas ant naudos beturczių fairas, ant kurio susirinko daug žmonių. Netikėtai užimė gaisras; persigandę žmonės ant syk pradėjo weržties per duris; su wirszum 200 žmonių prie to nustojo gywasties: wieni sudegė, kiti gi likosi sumynioti. Apart tų, pasirodė dar 180 sunkiai suidegtų, o daugelis prapuolė, taigi dar nežinia, kas su tais atsitiko.

Studentai gruziniai Kijewo uniwersiteto uždėjo literatizską kuopp. Kodėl musizskiai negalėtu bandyti sekti gruzinių takais? Priežodis sako, kad wandens lazas, nuolatai puldamas, pragraudžia akmenį—tai kodėl mes tokių nuolatai puolanczių lasų ne darome, bet norme, idant kitų laszai mūsų akmenį pragraudytų.

Maskolizskas randas iszdawė naujas tiesas apie dwasziszkuosius mahometonizsko tikėjimo. Užimant wietas mulių, jie turės pirma laikyti egzaminus pawietiesse mokslainėms isz maskolizskos kalbos, nemokanti priderancziiai maskolizskai ne galės mulomis buti.

Mieste Tomaszewo, Petrokawa gub., Lenkijoj, suidegė dirbtuvę Fuerstenwaldo ir pertai 450 darbininkų neteko darbo. Į umą laiką iszdegė czia trys dirbtuwės, kas sunkiausiai atsiliepė ant darbininkų, kurie, netekę darbo, tiesiog badą kenzia.

Pietinėj Austrijoj, tarp slowencų ir italijonų užimė didelis nesikintimas; mieste Koproj ant studentai slowencai, negalėdami su wisu ant ulyczios pasirodyti, nes ant jų užpuldawo italijonys, apleidė miestą ir pėkzsti iszėjo namon.

Chersoniaus gub., Pietinėj Maskolijoj, pereitą metą buwo budas; tuom tarpu szimet czia ne geriausias: daugelis žieminių jawų per žiemp prażuwo ir pawasari reikėjo isz naujo sėti; bewiek pusė gywulių, dėl nedatekliaus paszarų, isztipo.

Apsigywenęs Aleksandrijoj, Egipte, turtingus grekonas, Ake-row, kurisai jau ir teip daug pinigų paukauwo ant tautiszkių reikalų, dabar wėl paskyrė 6000000 dol. ant reikalų karės su turkais. Bepigu ten kelti tautą, kur toki aukautojai atsiranda.

Marsilijoj, pietinėj Prancuzijoj, susirinko waikai ant jurių kranto. Tuom tarpu užkilus wėtra, metė umai nuo jurių didelę wilnį, kuri ir sugriebė 7 waikus, jie ir prigėrė.

Sudas Barcelonoj, Iszpauzijoj, nusudyo 36 anarhistas ant nugabinimo užtai, kad jie perdwintiesse pereitų metu meti dinamito bombas į einanczią procesiją. Bombos tos sudrakė 50 žmonių.

Miestą Sredobską, Maskolijoj, naktį užliejo pasikėlė wandens. Apie 1000 namų likosi užlietų. Gywentojų pasilėpė ant stogu, bet užtai, ypacz gi priemiestyj, daug gywulių prigėrė.

Mieste Nagard—Varseny, Wengrijoj, siautė didelis gaisras, kurisai isznaikino 80 namų.

GEOGRAFIJA

ARBA

MOKSLAS APIE ŽEME.

I DALIS.

Pagal prof. Archibaldą Gelkie ir kitus.

Augsta temperatūra widurių Afrikos duoda pradžia nepaprastiesiems wėjams, kurie puczia Gvinejiszkoj Atlantiško kojoj, berberiszkos pakrantėse, Arabijoj, Sirioj, lygumose pietinės Maskolijos ir Italijoj. Wėjus tuos pažįsta po visokiais vardais, kaip antai: *garmatan, samum, namsim*.

Garmatanas yra tai wėjas pucziantis po tris arba keturis kartus kiekvienoj metų dalyj Afrikos widuriuose, prie Atlantiko, tarp žemės liežuvių Zaliuoj ir Lolec. Tankiausiai puczia jis Gruodyje, Sausyje ir Vasaryj. Puczia jis paprastai nuo pietrytų, sziaurrytų link ir traukiaisi wieną, dvi dieni, o kaip kada, nors retai, szeszas dienas. Smarkumas jo ne didelis.

Pucziant *garmatanui*, užkyla migla taip tirsza, kad net widurdienįj per ją mažai szwiesos spindulių persigriebia. Buwa trošku ir tamsu; migla puola ant žemės ir ant žmonių ir nuo jos viskas pabala; wėjas nesza tas dulkes ant oceano, bet netoli.

Pucziant *garmatanui* oras buwo neiszpaskaytai sausas. Jeigu jis paczia ilgiaus, tai medžių szakos sudžiusta, knygų apdarai, nors jos butų sandariai uždarytos, susiraukszlėja kaip nuo ugnies; medinės triobos, mebeliai, plyszta ir tankiai su wisu iszryta; žmonių oda pleiskanoja ir truksta; ant apsaugojimo nuo to, paprastai isztapa kuną su taukais. Ant pirmo pažylgio rodosi, kad tasai wėjas turi but vodingas žmonių sveikatai, teip wienok ne yra: drugiu serganti, iszkilus tam wėjui, umai iszgyja.

Karsztų wėjų bauginasi žmonės ne wien Azijos ir Afrikos tiruose, bet ir visuose toli nuo jurių krasztuose. Indijoje tokius wėjus wadina "welnio kwapu"; jie czia užkyla laike sausos metų dalies ir daug pridrida blydies. Wėjai tie paprastai labai smarkus, pakelia dulkių ir pieskų debesis; oro temperatūra pakyla iki 40° C. ir daugias ir tas vodingas atsiliepa ant žmonių, ypacz gi ant europiecių nemonkanczių nuo piktos itekmės apsaugoti.

Gal ne wienas isz jus girdėjo apie wėją *samum* wadinamą; žodis tas paimtas isz arabiszkos kalbos ir reiszkia nuodus. Wėjas tas puczia Sacharos tiruose, pasiekia ir Egiptą, kur jį *samsinu* wadina. Žodis tas reiszkia 50 todel, kad samsin užkyla į 50 dienių, tai yra 25 dienas pirm pawasarinio susilyginimo dienos ilgio ir 25 dienas po tam susilyginimui. Samum pasirodė kaipo juodas laszas ant dangaus, kurisai vis auga ir didinasi. Palsza migla uždengia dangų, bebessy dulkių ir pieskų uždengia saulę; wėjas iszdžiowina wiską, iszdegina pievas ir medžių lapus. Užkilus jam viskas, kas tik gywas, stengiasi pasikawoti; ant apsaugojimo lupų, ausų, akių, Sacharos gywentojai isztapa jas su taukais arba szlapiais dumblais, gula ant žemės arba glaudziasi prie medžio ir laukia, pakol wėjas ne praeis. Samum yra baises dėl karawanų, kurioms reikia keliauti per Sacharos tirus. 1805 m. samum isznaikino karawaną susidedanczią isz 2000 žmonių ir 1800 kupranagarių, užbėręs ją pieska, dar seniaus užbėrė 50,000 persiszkių kareliwų.

Europoj mes teipogi patinkame sausius wėjus, nors visgi jie ne teip sausi, kaip pirmiaus paminėti. Italijoj puczia karsztas wėjas *sirokko* wadinamas; Iszpauzijoj gi *solano*. Teip wieną, kaip ir kitą, laiko už kaipi prafesimą *garmatanu*, kurisai perbėges per jurę, paėmė isz jų daug vandens garų ir todėl stojosi dregnesniu, nors visgi jis dar gana sausas.

Karsztai wėjai, panasus į sirokko puczia kaip kur pietrytinėj Makolijoj, kaip antai: Astrachaniaus, Taurijos, Woroneko gub. ir Doniszkių kazokų žemėj. Wėjai tie labai vodingi augmenims, jie isznaikina pievas, nuo jų suwysta ir iszdžiowina medžiai; vodingai jie atsiliepa ir ant žmonių.

Szweicarijoj puczia wėjai *fenais* wadinami; jie puczia isz pietų ir tankiausiai buwa rudenyj ir pawasarij. Klonyse fenas karsztas, ant kalnų szaltas. Rudenyj jie padaro daug blydies; nuo jų putimo augmenys nyksta ir apmirszta, užtai pawasarij jie sutarpina ledus ir sniegą ant kalnų ir suskubina pawasari.

Ant Kaukazo, ypacz Tifliso ir Kutaiso gubernijose, puczia wėjai panasus į Szweicarijos fenus.

Pietinėj Prancuzijoj puczia szaltas wėjas *ministrelis* wadinamas; jis puczia nuo sziaur-rytų ir nuo sziaur vakarų; jam panasus yra wėjas tremontanu wadinamas.

Rytinėj dalyj Juodųjų jurių, teipogi ant Adriatiko ir Pietinėj Austrijoj puczia tankiai wėjai *bora* wadinami, kurie nunesza daug triobių; medžius iszlawo.

Rytinėse ir pietinėse Maskolijos dalyse kaip kada žiema puczia baises buranai. Buranai nuszuojia nuo laukų sniegą, paveiksle tirsztų sniego sukurių pakelia jį į wirsų. Prie buranų, kaip kada, sniegas ir isz debesy. Vargas žmogui ir gywuliui atsiradus laike burano ant kelio: keliaivis ne gal kelio surasti ir tankiai visai arti namų suszala, nežinodamas į kurią szaij eiti. Buramai Maskolijos lygumose isznaikina czielas isz kelių tukstanczių besigananczius gywulių bandas.

Perkunijos.

Ne wienas, maitydamas zaibą laike perkunijos, klausia, isz kur ta ugnis atsiranda debesyse ir kam ji reikalinga? Tai pasistengsim trumpai apraszyti.

Jeigu jus trinate, paveikslan, genturą, taijaisai paskui priesawes pritraukia lengvus daiktus, kaip antai: popieros szmetelį. Tas pats, nors ne teip greitai, atsitiks su stiklu ir su kitokiais daiktais. Trinant, tie daiktai, teip sakant, *užsiprovija su elektrika*, taigi ji ant jų susirenka. Bet ne visoki daiktai lygiai užlaiko elektrika: wieni isz jų lengvai ją suteikia kitiems ir ant jų elektrika užsilaiko wien tasyk, kada juos atskirsime nuo žemės daiktais gerai elektrika užlaikancziiais, t. y. jos neperleidziancziais. Visoki daiktai ant žemės dalinasi į du skyrių; į neperleidzianczius elektrikos ir į perleidzianczius. Metaliai lengvai perleidžia elektrika. Jeigu mes įelektrizuosime metalinį apskritį ir padėsim jį ant stiklinio pamato ir paskui jeigu prie jo priartinsime geležies szmetelį, tai pamatysime tarp to apskriczio ir geležies szmoto kibirkstį. Potam mūsų apskritys jau iszsiluosawo nuo elektrikos, nes ji perbėgo į geležies szmetą ir į žemę. Kibirkstys tokios buwa visokio didumo ir pawidalo, tas paeina nuo daugumo susirinkusios elektrikos. Jeigu jos daug ir pajiega didesnė, tai kibirkstis iszszoks isz tolo, taigi ne lauks, kol pridėsim prie mūsų metalinio apskriczio geležies szmetelį.

Oras apsiaubiantis įelektrizuotą daiktą ne perleidžia elektrikos, taigi ją atskiria nuo kitų daiktų. Jeigu mes priartiname prie įelektrizuoto daikto kitą ne elektrizuotą bet gerai perleidziantį elektrika, tai toje stengiasi perszkotti ant to ne elektrizuoto daikto, bet tą stabdo oras. Jeigu pajiega yra dideli, tai ji pergali stabdymą oro, ir perszoka ir prisigriebia ne elektrizuotą daiktą.

Ore, kaip žinote, yra visada visokios dulkes, t. y. smulkios dalelės medegų perleidzianczijų elektrika. Isz to ji pasinaudoja ir per jas szokinėdama, prasimusza per orą iki kokiam daiktui gerai ją perleidziancziam. Todėl tai elektriszka kibirkstis, bėgdama per orą, daro vingius, visai teip, kaip daro juos ir puolantis zaibas. Iszisztiniant elektrikai, visada buwa pyksztelėjimas juo garseenis, juo kibirkstis didesnė. Daleiskime, kad metalinis apskritys, kurį mes norime įelektrizuoti su pagelba elektriszkos mazines, turi ant sawo pawirszius adatą aszmenims į wirsų. Tasyk mes, jeigu tą atliktume tamsoj, ant adatos aszmenų matysime liepsnelę.

Elektrika buwa 2 dwiejų weislių, wiena + kita—, arba, kitaip sakant, elektrika stiklo ir sako. Jeigu mes turime du daiktu įelektrizuotu, paveikslan, elektrika weislės +, tai priartinant wieną prie kito, ji ne iszisztusztina, bet wienoda weisle įelektrizuoti daiktai stengiasi szalintiesi wien nuo kito, taigi stengiasi wien kitą tolyn nustumti. Tas pats iszpuls, jeigu paimsim ir du kokių nors daiktų įelektrizuotu weisle—.

Jeigu gi mes suartinsime du kokių nors daiktų, isz kurių wienas bus įelektrizuotas elektrika weislės +, kitas gi turės —, tai tie daiktai stengiasi wien kitą prie sawes pritraukti ir tarp jų bėgs bibirkstis, potam jau nė wienamė, nė kitame ne bus elektrikos: abi prieszingų weislių susėjusios į kruvą paskui prapuola, teip sakant, susineutralizuoja. Perziurėsimė czia dar wieną apseirszkima, kurisai wėliaus bus mums reikalingas. Jeigu mes priartiname prie kokio nors daikto įelektrizuoto, paveikslan, elektrika + weislės koki nors daiktą ne elektrizuotą, tai mes užtėmyjame, kad ant wieno jo galo, nukreipto į aną įelektrizuotą weisle + elektrikos užgime— elektrika, kitas gi galas, nukreiptas nuo aną įelektrizuoto daikto, turės +. Iszpuala, kad priartindami koki nors ne elektrizuotą daiktą prie elektrizuoto, po jo itekme, ant ne elektrizuoto atsiranda abi elektrikos weislės.

Žemės pawirszius įelektrizuotas— elektrikos weisle, taigi ta, kokia pasirodo trinant gentarą, smalą, sakus ir t. t. Per žemę nuolatai bėga elektrika. Tą paczią elektrikos weisle įgauna visoki daiktai ant žemės pawirszius, o tarp tų ir mūsų kunas, kurisai lengvai perleidžia elektrika. Atmosferoj, taigi debesyse, wėl prieszingai: ten tankiausiai buwa + elektrikos weisle.

Oras, kaip jau paminėjome, sunkiai perleidžia elektrika, taigi stabdo jos perbėgimą; jeigu jame bus daug vandens garų, tai perleidžia ją linausiai.

Ant žemės pawirszius nuolatai mainosi elektrika ir ji ne wienodai gal į kruvą susirinkti ir todėl paprastai negalima užtėmyti nė jokių elektriskų apseirszkimų. Pasikeiliant nuo žemės pawirszius į orą, mes užtėmyjame, kad ten + elektrikos weislė auga su augsztybe, taigi juo augszcziaus juo jos daugias.

Debessys, kylanti nuo žemės pawirszius paveiksle wandens garų paprastai buwa užprovyti + elektrika, kuri czia pasidaro nuo trynimosi kylanczių garų, bet pasitaiko, kad buwa ir prieszingai, taigi kad juose buwa ir — weislė. Kalnuotose wietose galima užtėmyti, kad kalnų wirszūnės pritraukia debesis, sulaukia juos tulą laiką, paskui paleidžia ir toliaus slenka į tie ten, kur waro juos wėjai. Tankiai atsitinka, kad debesyis prisiglaudę prie kalno wirszūnės žudo sawo + elektrika ir įiselektrizuoja nuo kalno — weisle— ir tasyk, wieton pritraukimo, kalnas juos, arba susirinkusi ant jo — elektrika nuo sawes stumia szalyn.

Daleiskime, kad drucziai įiselektrizawęs + elektrika debesis slenka ties žeme, ant kurios wėl susirinkusi yra — elektrika. Po debesių, ant viso žemės pawirszius, rinksis ant visokių daiktų — elektrika, kuri trauks prie sawes aną prieszingos weislės esanczią debesyj ir jeigu tik traukimas bus didelis, taigi jeigu daug bus elektrikos, isz debesy puls dideli elektriszka kibirkstis, arba, tiesiog sakant, zaibas. Suprantama, kad trenks į tą žemės wietą, ant kurios bus susirinkusi didžiausia elektriszka pajiega; greiciausiai gal trenkti į augszcziausiai iszkilusią wietą, jeigu ji bus lygiai su kitoms aplinkinėms įiselektrizawusi. Jeigu koki nors budu iszkirstysime susirinkusią elektrika nuo kokios wietos, tai czia jau perkunas ne musz. Kaip gi galime iszkirstyti, kaip sumažinti elektrikos susirinkimą kokių nors wietoj? Atmenate gal, ką pasakojau apie adatą ant elektrizuoto metalinio apskriczio. Isz adatos kaipi iszpaukia elektrika. Taigi, jeigu ant triobos kraiko pritaissime panaszą, zinoma didesnę, adatą pakilusią aszmenimis į wirsų, prie kurių per dratą gal nuo žemės tekėti elektrika, tai ji nuo aszmenų isztėkės szalyn ir ne susirinks į wieną wietą, užtai tokiu budu ties trioba ne galės susirinkti žemės elektrika, o jeigu ji czia nesirinks, taigi jeigu jos czia ne bus, tai į namus ne musz perkunas. Teip pritaisto apsaugojimo nuo perkuno konduktorius.

Perkunas gal trenkti ir isz debesių į debesį, jeigu juose bus susirinkusi prieszingos weislės elektrika.

Tankiausiai perkunas puola ant žemės paveiksle neiszpaskytai didelės kibirksties, kuri umai užgesta, kaip tik nupuolė ant žemės; pasirodo zaibas paveiksle ilgo iszwinguoto bruksnio. Jis yra tai neiszpaskyto didumo elektriszka kibirkstis puolanti isz debesy ant žemės, isz debesių į debesį, arba, nors tai retai atsitinka, nuo žemės į debesį.

Parwa zaibo buwa visokeropa; geltona, raudona, mėlyna, violetinė. Parwa paeina nuo daugumos esanczius ore elektrikos, nuo oro tirsztumo, nuo jo dregnumo ir nuo visokių jo sudėtinų. Violetinė parwa rodo, kad debesyis, isz kurio paeina zaibas, yra labai augstai. Ilgis zaibo kibirksties buwo ne wienoks. Užtėmyjo jau tokius, kurie traukėsi per 17 wiorstų; widutinizkai bi buwo po 12—16 wiorstų. Augstis perkuninių debesy teipogi ne wienodas: gal buti jie ant kelių deszimczijų sieksnių nuo žemės, bet gal buti iki jų ir 5—8 wiorstai.

Perkuno griausmas paeina nuo visokių priezaszczių.

Zaibas, bėgdamas per oro plotus, iszstumia į szalis jo daleles ir ant sawo kelio padaro tustumą, į kurią paskui wėziasi umai oras isz szalių. Apart to—, debesyis isztysta po elektrikos itekme, kurios dėl wandens burbulėliai nustumia wienus kitų; prie elektrikos iszisztusztinimo, oras isz wisų krasztų plaukia prie debesy ir sukrutina juose wandens burbulėlius. Umas oro ir wandens burbulėlių debesyse sukrutėjimas ir gimdo griausmą ir smarkius lytus, kadangi paprastai po griausmui ir lytus smarkiaus puola ant žemės.

(Toliaus bus)

